

GLOBALNI EKOLOŠKI IZAZOVI SA AKCENTOM NA KONCEPCIJU EKOPOLITIKE I ODRŽIVOG RAZVOJA (Pozivni referat)

Akademik prof.dr Mladen M. Bodiroža, email: akademikmladenbodiroza@gmail.com

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Gordana Erić- Bodiroža, email: goca25091977@gmail.com

Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje, RC Tuzla

Sažetak: U pristupu analizi ključnih pitanja koja čine globalne ekološke izazove, kroz sadržaj teksta koji slijedi učinićemo pokušaj da damo što vjerodostojnije odgovore na ista. Svakako daćemo poseban akcent usmjeriti prema savremenim trendovima koncepcije ekopolitike i koja je to uzročna veza između ekologije i ekopolitike upojmovnom smislu. Prvo, ekologija se bavi načinom i uticajem ljudske aktivnosti na životnu sredinu; Drugo, politika je usredsređena i zainteresovana za vršenje vlasti, uz poseban akcent na činjenicu da je po pulaciona politika direktno povezana sa pitanjem zaštite planetarne ekologije. Prema tome, ekopolitika se usredsređuje na razobličenje kako i na koji način politički činioci utiču na upravljanje posledicama ljudskog ponašanja na životnu sredinu i političkim odgovorima politika se pojavljuje kao moćna snaga koja prožima sve dimenzije i veći broj pitanja vezanih za životnu sredinu i resurse. Uz ne baš preciznu konstataciju stoje nepobitne činjenice koje jasno kazuju da je ekolosko očuvanje globalne životne sredine neophodno ukoliko se želi ostvarenje bilo kojih drugih vrijednosti. Svakako da je obim raspoloživih sredstava osnovna pretpostavka za zdrav život i da nijedna druga vrijednost se ne može ostvariti.

Ključne riječi: ekopolitika, ekološki izazovi, održivi razvoj, globalizacija, životna sredina, zaštita.

GLOBAL ENVIRONMENTAL CHALLENGES WITH EMPHASIS ON THE CONCEPT OF ECO-POLITICS INTO AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT (Keynote paper)

Abstract: In the approach to the analysis of key issues that make global environmental challenges, through the content of the text that follows, we will make an effort to give the most reliable answers to the same. Certainly, we will give special emphasis to modern trends in the concept of ecopolitics and what is the causal link between ecology and ecopolitics in a reciprocal sense. First, ecology deals with the way and impact of human activity on the environment; Secondly, the policy is centered and interested in the exercise of power, with a special emphasis on the fact that it is directly related to the issue of the protection of the planet's ecology. Consequently, the ecopolitics focuses on the disassembly and how the political factors influence the management of the consequences of human behavior on the environment and political responses to politics appears as a powerful force that permeates all dimensions and a large number of environmental and resource issues. In addition to a not precise statement, there are unquestionable facts that clearly indicate that the ecological preservation of the global environment is necessary if the realization of any other value is desired. Certainly, the volume of available funds is a basic premise for healthy life and no other value can be achieved.

Keywords: ecopolitics, ecological challenges, sustainable development, globalization, environment, protection.

1. Uvod

Tokom poslednjih decenija, a posebno sadašnjeg tekućeg vremena, ključno planetarno pitanje je zaštita životne sredine kao limitirajuće za opstanak života na zemlji. Pitanje kako i na koji način je uopšte doslo i šta je uzrokovalo da se isto u smislu upozorenja postavi pred

čovječanstvo. To su upravo omogućila naučna dostignuća i napredak tehničkih inovacija i svemirske tehnologije i dr. To je upravo inicirano naslovom teme prezentirane za naš današnji naučni skup.

Da podsjetimo da je u posljednjoj deceniji prošlog dvadesetog vijeka, svijet je bio u prilici da kroz zapanjujuće slike vidi mnoštvo atmosferskih otrova koji okružuju planetu, žestokih zimskih i ljetnjih emilosrdnom žestinom, te ogromnih rupa u ozonskom omotaču koji štiti ljude od opasnih ultravioletnih zraka. Ovdje svakako mislimo na šume koje nestaju i pustinjakoje se neslučenom brzinom šire.

Drugo, svakako, po značaju pitanje koje se odnosi na potrošačke navike i preveliki toksični otpad industrijalizacije, koja je osnovno obilježje savremenog razvoja, a koja će prouzrokovati nepopravljiva oštećenja životne sredine i obzirom na postojeće činjenice, još uvijek nije postignut konsenzus. U tom smislu postoje brojni primjeri, ali ovdje da prezentiramo samo jedan, a to je ponašanje Sjedinjenih Američkih Država, koje su jedan od najvećih zagađivača životne sredine, a uporno izbjegavaju da pristupe sporazumu Ujedinjenih nacija o Zaštiti životne sredine. Ovo znači da nije iznenađujuće, što povom pitanju nije postignut **konsenzus** upravo od onih zemalja koje su uzročnici za novonastalo stanje, koje ukoliko se ne nađe rjesenje o zaštiti života na planeti, svijet će prema postojećem trendu (kretanja) doći u stanje samouništenja.

Međutim, globalni ekološki izazovi, jasan su putokaz o tome kako svijet, odnosno države treba da se hvataju u koštac sa pogoršanjem ekoloških uslova, kao ni u pogledu toga kako treba da se pozabave globalizacijom demografskih promjena i ekonomskim i političkim transformacijama koje **ekopolitika**¹⁶ usredsređuje na zadaću kako politički činioци utiču na upravljanje poslasticama ljudskog ponašanja, na pitanjima iz domena zaštite životne sredine, a posebno političkim dogovorima na kojima se potvrđuje kao moćna snaga koja prožima sve segmente, tačnije pitanja vezana za životnu sredinu, održivi razvoj i resurse.

2. Konceptija ekopolitike i uloga države

Pored ne malog broja pitanja koja spadaju u domen države, posebna pažnja države usredsređena je na očuvanje na bezbjednom, ekonomsko i socijalnom blagostanju. Jer pitanje bezbjednosti znači da je država garant slobode i od svakoga rizika i opasnosti. Primjera radi, pošto je strah od nuklearnog holokausta i drugih oblika nasilja kao sto je terorizam, koji se iz dana u dan povećava i muči svijet na planetarnim razmjerama, tako da se pitanje bezbjednosti skoro po pravilu izjednačava sa nacionalnom, pa i nadnacionalnom bezbjednosti i posebno borbom za državnu vlast koja je od ključnog značaja za **realističku teoriju**¹⁷ takozvanoj nadležnosti visoke politike. U tom smislu mnogi analitičari pozivaju žitelje planete da prihvate širu koncepciju onoga što čini bezbjednost, kako na državnom, tako i na globalnom prostoru. Dok suprotno glediste koje zastupaju pristalice neoliberalizma smatraju da prijetnje po nacionalnu bezbjednost treba definisati kao akcije koje umanjuju kvalitet života stanovnika neke zemlje. To je ustvari tzv. **politika oskudice**¹⁸ i koja stoji na stanovištu

¹⁶ ekopolitika u pojmovnom smislu ukazuje na načine kako politički činioци utiču na percepciju i političke odgovore na promjenu uslova životne sredine.

¹⁷ Realistička teorija, zastupa gledište da su države unitarni globalni akteri u bespoštednom međusobnom nadmetanju za pozicije i prosperitet u međunarodnoj hijerarhiji posvijećene unapređenju sopstvenih interesa, znači na uštrb drugih država.

¹⁸ teorija koja je bazirana na politici oskudice stoji na stanovištu da nedostatak resursa neophodnih za život, kao što su hrana, energija i voda, može da naruši bezbjednost na način na koji to čini vojna agresija.

da će budući međunarodni sukob prije biti izazvan nedostatkom resursa tj. oraničenim pristupom hrani, nafti i vodi, nego otvorenom vojnom konfrontacijom.

Ovdje nije na odmet podsjetiti na koncepciju za širenje definicije nacionalne **bezbjednosti**, koja našu pažnju usmjerava izvan granica njihove zaštite. To znači usredsređujući se na prekograničnu prirodu izazova u očuvanju globalne životne sredine, i ukazujući na činjenice da prijetnja od takvih fenomena kao što su globalno zagrijavanje, uništavanje ozona i nestanak tropskih šuma i morskih staništa, može da ugrozi budućnost čovječanstva isto kao i opasnost od nuklearnog uništenja. Jer se degradiranje čovjekove sredine i ekonomsko blagostanje država i kvalitet života koji sve države žele za svoje građane.

U nastavku posebno naglašavamo da **socijalna paradigma**¹⁹ koja zagovara pravo na nedvosmisleni potrošnju, izložena je napadu i na međunarodnom planu. Dok se **održivi razvoj**²⁰ sada popularno shvata kao alternativa traganju za nesputanim rastom. Ovaj pokret ozbiljno je počeo sa radom 1972. godine kada je Generalna skupština Ujedinjenih nacija sazvala prvu konferenciju UN o ljudskoj sredini u Štokholmu. Nakon toga konferencije su održavane širom svijeta sa različitim tematskim sadržajem. Uz veliki broj ugovora i novih međunarodnih agencija

koje su osnovane sa ciljem da bi unaprijedile saradnju i kontrolisale razvoj životne sredine. Ovim načinom **koncepcija održivog rasta**²¹ uživa veoma rasprostranjenu podršku među državama i u velikom broju nevladinih organizacija koje su posebno aktivne u oblikovanju tzv. globalne environmentalne agende.

3. Ekonomska ekspanzija i njen uticaj na životnu sredinu, sa posebnim osvrtom na upravljanje resursima i energetske efikasnost

Prethodno da podsjetimo da je prije tri decenije 1987. godine održana Svjetska komisija na temu „Životna sredina i razvoj“, i tom prilikom usvojila je zaključak da svijet ne može da podrži rast koji je potreban kako bi se zadovoljile potrebe i težnje sve većeg svjetskog stanovništva ukoliko ne usvoji radikalno različite pristupe osnovnim pitanjima ekonomske ekspanzije, pravičnosti, upravljanja resursima, energetske efikasnosti i slično, uz poseban naglasak o daljoj održivosti društva, odnosno života na zemlji, a to je da žitelji (stanovništvo) treba da zadovolje svoje životne potrebe sadašnjosti ne ugrožavajući mogućnost budućih generacija da zadovolje sopstvene potrebe.

Nakon pet godina održan je Zemaljski samit u Rio de Žaneiru, u Brazilu, 1992. godine, tačnije na dvadesetu godišnjicu Štokholmske konferencije. Ovaj samit je poznat kao Konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju, koji je okupio preko sto pedeset država, hiljadu četiri stotine nevladinih organizacija i osam hiljada novinara, uz naglasak da prije ovog skupa o ekonomskom razvoju, vođena rasprava o jednom ne samo složenom, već i kontradiktornom dva pitanja, jer je postojalo mišljenje da su ova dva pitanja u sukobu jedan sa drugim, pošto ekonomski razvoj često ugrožava i narušava životnu sredinu. Ovim je koncepcija iz Rija o održivosti podstakla istovremeno i razmišljanje, odnosno raspravu o

¹⁹ U pojmovnom smislu paradigma potice od grčke riječi paradigma što znači primjer, uzor ili izuzetno značajan obrazac. Paradigma stvara strukturu misli oko određene oblasti istraživanja.

²⁰ Održivi razvoj se odnosi na ekonomski rast, koji ne iscrpljuje resurse neophodne za očuvanje održivog razvoja.

²¹ Koncepcija ove agende stoji na stanovištu da su environmentalne prijetnje globalnim životnim sistemima isto tako značajne kao i opasnost koja prijeti od oružanih sukoba.

pitanjima životne sredine i razvoja. To je rezultiralo zaključkom da je koncepcija ostala ključna tema zaštite životne sredine. Taj zaključak je oduševljno podržao Svjetski samit Ujedinjenih nacija o održivom razvoju, koji je završen u septembru 2002.godine u Johaneshburgu. Zatim su i druge međunarodne konferencije završavale se konsenzusom u pogledu prijedloga da se sve politike, čak i u globalnim okvirima sebe poistovjećuju u pogledu nadležnosti i odgovornosti poistovjećuju sa lokalnom ulogom. To znači da sve ono što se desi bilo gdje u krajnjoj liniji, da istovremeno utiče i u globalnom prostoru, te u skladu sa tim je zaštita zemljine sredine predstavlja međunarodno bezbjedonosno pitanje i svestrano primarni značaj.

Međutim, ono što zaslužuje da posebno naglasimo, obzirom na značaj i ulogu je da se održivost ne može ostvariti bez dramatičnih promjena u socijalnoj ekonomskoj i političkoj praksi na cijeloj planeti, a to je da svijet danas u sve većoj mjeri međusobno povezan.

Našom prethodnom konstatacijom stavljeni smo pred zadaću da potražimo i damo što validnije odgovore na sledeća ključna pitanja, to su; Dali je to moguće? Dali su pojedinci spremni da žrtvuju ličnu dobrobit za opšte dobro? Dali će se oni žrtvovati kako bi obogatili svoje naslednike? Obzirom na kompleksnost prethodnih pitanja i njihovu međusobnu uslovljenost (povezanost) a i postojeće činjenično stanje, pokušaćemo ista objediniti i dati jedinstven odgovor, imajući na umu činjenicu da smo svjedoci postojećeg stanja o Tragediji zajedničkih dobara i ima malo osnova za optimizam, bilo da je riječ o pojedincima ili državama i da to navodi na zaključak da pohlepa i težnja nekih grupa i pojedinaca, ka **relativnoj dobiti**²² u odsustvu jakih međunarodnih propisao da to vodi ka smanjenju **apsolutne dobiti**²³ svih, a ne samo možda i njenom uništenju. Znači, da ukoliko se tome doda činjenica da međunarodna anarhija bez moćnih institucija za istinsko globalno upravljanje sputava države da sarađuju jedna sa drugom iz straha daće neke dobiti više od drugih, postaje jasno zbog čega se rijetko kada efikasno upravlja suštinskim problemima koji prevazilaze nacionalne granice.

4. Dali je moguće predvidjeti dalji smjer kretanja?

Prethodnim naslovom stavljeni smo pred zadaću da damo što validniji odgovor na dva korjenito kontrastna pitanja to su, optimizam ili pesimizam u pogledu viđenja ili predviđanja smjera kretanja ka budućim događanjima koje u svojim opservacijama prezentiraju brojni stručnjaci i eksperiti ukazuju sasvim različito svojih viđenja i pretpostavkama.

Sa pitanjem „Dali su možda jedni i drugi u pravu; **Prvo**, brza ekspanzija stanovništva povećava degradiranje životne sredine, siromaštvo i reprodukciju kao osiguranje za budućnost; **Drugo**, da ekonomski razvoj ohrabruje male porodice, stimulisanjem smanjenih stopa rasta, i samim tim smanjuje stopu rasta stanovništva. To isto čine države svojom politikom planiranja porodice. Međutim ono našto mi dolučimo i da usmjerimo pažnju, a to je onaj činilackoji diktira naše perceptualne pretpostavke, određuje zauzvrat rezultate i naše političke recepte.

Da podsjetimo da je proteklih decenija globalna svjetska zajednica učinila krupne korake na prepoznavanju složenih uzroka i posledica brzog rasta stanovništva. Tek treba vidjeti dali ona ima volju i zajedničku viziju za hvatanje u koštac sa tako nastalim problemima i za širenje mogućnosti. U međuvremenu, svijet koji je sve više međuzavisan i koji se brzo globalizuje,

²² Relativna dobit je ustvari mjera koja pokazuje koliko neki učesnici u razmjeni imaju koristi u poredjenju sa drugima.

²³ Apsolutna dobit ukazuje na postojeće stanje u kojem svi učesnici u razmjeni imaju odgovarajuću korist.

obećava da niko neće ostati imun na svjetske populacione trendove. Da bi se ozbiljno shvatile mnogobrojne tenzije koje globalni problemi izazivaju u anarhičnom svijetu i kako konkurencija onemogućava efikasan odgovor na ista, našu pažnju usredsređićemo na sledeća **tri niza međusobno povezanih problema** koji se nalaze na globalnoj ekopolitičkoj agendi, 1.nafta i energija, 2.klimatske promjene i uništavanje ozona 3.Biodiverzitet i krčenje šuma. Prethodni pobrojani problemi, ukazuju i ilustruju probleme i zamke sa kojima su suočeni državni i nedržavni akteri, tačnije međjuvladine organizacije, dok se bore za održivi razvoj zajedničkog vlasništva i obnovljenih resura.

Koncizniji odgovor na prethodne grupe pitanja, povezanih hronološkim redom prema ključnoj ulozi i značaju za globalne ekološke izazove, obzirom na naslovljenost teme koja je predmet analize i razmatranja usredsređili smo se da potražimo odgovor na prvo **NAFTA i ENERGIJA**, dok će odgovori na prezentirana druga pitanja, koja su prethodno naznačena biti izostavljeni ne iz razloga značaja, već iz dva sledeća, to su, prvi je raspoloživi prostor teksta, a drugi baziranost naslovljene teme.

Da je tokom cijelog XX vijeka, potražnja i potrošnja nafte doživjele su vrtoglav uspon; **Prvo**, Pitanje snabdijevanja naftom poprima veliki značaj u svjetskoj ekonomiji i politici, usled toga što se nafta ne otkriva onim tempom obzirom na potrošnju. Ko što se primjera radi na svaka dva barela izvađena iz zemlje, džinovske petrolejske kompanije pronalaze manje od jednog barela kao dodatak postojećim rezervama. Te da bismo što vjerodostojnije dali karakteristiku sadašnjeg problema sa kojim svijet sada ne suočava sa neposrednom opasnošću nestašice nafte, već se umjesto toga, suočava se sa problemom da su rezerve nafte skoncentrisane u malom broju zemalja. To predskazuje ogromne buduće transformacije u načinima na koji će globalna zajednica udovoljavati svoje sve veće energetske potrebe tokom XXI vijeka; **Drugo**, ta činjenica stavlja zemlje proizvođače nafte u u moćan pregovarački položaj. Ako imamo u vidu da su procijenjene i dokazane rezerve nafte u milijardama dolara. Ovdje prvo mislimo da Saudijska Arabija ima ključni značaj kada je riječ o nafti. Ova zemlja posjeduje četvrtinu svjetski rezervi, oko 262 milijarde barela nafte u svojim velikim pustinjским prostranstvima. Ovoj činjenici svakako treba dodati rezerve koje posjeduju saveznici ove zemlje u kartelu OPEC i da ukupna količina dostiže oko 815 milijardi barela, to znači oko tri četvrtine svjetskih rezervi. Te kada ima na umu značaj nafte za Globalni svijet, lako se može uočiti da prosječan stanovnik koji živi u Evropi koristi dvostruko više energije od stanovnika Globalnog juga, na drugoj strani Kanada i SAD, koriste šest puta više. Znači da razlika ide paralelno sa jazom između bogatih i siromašnih zemalja na planeti, što se veoma lako može uočiti sa višestrukim činjenicama savremeno **globalizovanog svijeta**²⁴.

Ako imamo na umu sva sva događanja u poslednje dvije i više decenija, šta se i na koji način, a i danas se i dalje dešava u zemljama Bliskog Istoka, kako su i na koji način grubo kršena sva pravila civilizacijskog ponašanja ekonomskih najrazvijenijih zemalja Zapada na čelu sa SAD, kada su pod raznim izrekama i grubim lazima i zamajavanjima svijeta, počev od tzv.hemijskog oruzja nasilno svrgnuti legalno izabrani predsjednici u više Afričkih država, od Iračkog predsjednika Sadama Huseina, Libijskog vođe Moamera El Gadafiga i dr. Cilj bila

²⁴ Da podsjetimo da za razliku od toga, zemlje OECD koje koriste veliki dio svjetske nafte, posjeduju manje od jedne desetine ukupnih rezervi. Ta raspodjela rezervi nafte, znači da će ukoliko ne budu otkriven velike rezerve izvan Bliskog istoka, globalna zavisnost od nafte u Persijskom zalivu biti sve veća i da je to dugoročni problem. Naime sa Bliskog istoka odvija se približno trećina svjetske proizvodnje i da posjeduju dvije trećine rezervi...Ovom konstatacijom, stiče se utisak da je globalni energetski system reorganizovanja. Podsjećamo da fosilna goriva, ugalj, nafta i prirodni gas predstavljaju 90% i više energije industrijalizovanih zemalja, tačnije 75% energije u cijelom svijetu. Međutim, u toku su veoma značajne globalne energetske tranzicije.

nafta, a ne hemmijsko oružje, već da zadrže petrolejske izvore i naftne rezerve ovog kontinenta. Nažalost taj proces i dalje traje. Očigledan primjer je Sirija i njen predsjednik Asad, zemlja u kojoj rat traje više godina.

Prema tome, cilj je obezbjeđivanje pristupa nafti u ovom regionu od izuzetnog značaja za ekonomsko bogatstvo, posebno Globalnog bogatog sjevera radi toga što su skoro sve zalihe nafte čija je eksploatacija jeftina locirane ispod pustinjskog pijeska, malog broja zemalja oko Perzijskog zaliva. Ovo znači da Svijet sve više zavisi od bliskoistočne nafte. No ovdje treba imati na umu i drugu činjenicu, s obzirom na to da je Bliski istok tlo na kojem se prevashodno sve više širi i koncentriše novi globalni terorizam.

4. Opasnosti od nuklearne energije²⁵ prevazilaze granice bezbijednosti

Opravdani su razlozi za zabrinutost zbog opasnosti od nuklearne energije i prevazilaze granice bezbijednosti, jer neriješeno pitanje koje se gotovo svuda postavlja jeste kuda i gdje odlagati visoko radioaktivni nuklearni otpad. Nažalost da još uvijek ne postoji bezbjedna procedura za rukovanje toksičnim radioaktivnim nuklearnim otpadom, od koji neki ostaje opasan stotinama hiljada godina. Da ironija bude veća je to što ovaj problem, nakon okončanja hladnog rata se povećao, pošto je demontiranje nuklearnog oružja i proizvodnih postrojenja zahtijevalo odgovarajuća finansijska sredstva i mjesta za odlaganje koja nisu bila na raspolaganju, predstavlja razjedinjujuću činjenicu globalnoj političkoj agendi. Naime poznato je da Globalni sjever više voli da zakopava otpad izvan sopstvene teritorije, dok Globalni jug bio spreman da učini sve da ne bude đubrište otpada, ali nažalost to on uglavnom i jeste.

Na kraju, umjesto zaključka, prema našem slobodnom opredjeljenju, možemo izvući ne baš preciznu konstataciju; **Prvo**, da potrebe globalne ekonomije za energijom i dalje rastu iziskujući više energije nego što se u krajnjoj liniji može dobiti od neobnovljenih resursa. Znači da povećana potražnja će vjerovatno izmijeniti sadašnju raspodjelu izvora na koje se svijet oslanja u zadovoljavanju svojih energetske potrebe. Te da će se nastojati da se iskoriste obnovljeni izvori kako bi se zadovoljile sve svjetske **energetske potrebe do kraja XXI vijeka**²⁶. **Drugo**, da povećani broj stanovnika svijeta, znači da sve veći broj stanovnika uslovljava veću potražnju za energijom, hranom i drugim resursima koje samo životna sredina i tehnologija mogu da obezbijede politika oskudice postaje izuzetno značajna. Resursi u zajedničkom vlasništvu i njihovo očuvanje biće ključna briga u tekućem XXI vijeku. Pored toga, u ekološki međuzavisnom svijetu sa snažnim globalnim vladajućim institucijama, gdje akcije koje se izvode bilo gdje imaju posledice koje se osjećaju gotovo svuda, dok je izazov upravljanja globalnim dobrima dostigao je dosad neviđeni nivo.

²⁵ Među poznatim tehnologijama, nuklearna energija je često bila isticana kao vodeća alternativa zavisnosti od fosilnih goriva. Međutim, bezbijednost i finansijski problemi su primorali neke zemlje da suze svoje nuklearne programe. Nuklearne nesreće sa velikim publicitetom koje su se dogodile u nuklearnoj elektrani u Sjedinjenim Državama, na ostrvu tri milje u Pensilvaniji 1979. godine, i u Černobilu u Ukrajini 1986. kao i pet velikih nesreća između 1995. i 1999. godine u 52 nuklearne elektrane u Japanu, koje proizvode gotovo trećinu japanske električne energije, dramatično su ukazale na potencijalne opasnosti od nuklearne moći. Strahovanja se poslije toga nisu smanjila... Kao što je opšte poznato da se u Černobilu zaista dogodila katastrofa 1986. godine. Hiljade ljudi je umrlo, stotine hiljada stanovnika bili su primorani da napuste svoje domove, a radioaktivne padavine, trajno su otrovale poljoprivredno zemljište veličine Holandije, i da se radioaktivne padavine rasširile u većem obimu geografskog prostora, što je rezultiralo, basnoslovne troskove od više desetina milijardi dolara za čišćenje životne sredine i dr....

²⁶ smatra se da preko 50 zemalja Globalnog juga može da proizvede isto onoliko energije iz ostatka biomase dobijenih prilikom proizvodnje šećera, koliko se sada dobija iz nafte, da je iskorišćeno manje od 5% svjetske hidroenergije, i da bi turbine sa bazom na zemlji koje pokreće vjetar mogle da obezbijede 20 miliona

Međutim, ono što daje izvjesne nade, pa i jednu dozu optimizma, to je da se može nazrijeti začetak rađanja novog energetskeg sistema, djelimično zahvaljujući nizu revolucionarnih novih tehnologija i pristupa.

Takav razvoj događaja navodi na zaključak da naša buduća energetska ekonomija može da bude veoma efikasna i decentralizovana, uz široku primjenu najsavremenije elektronike, i **Treće**, sadašni trendovi i globalni ekološki izazovi zahtijevaju hitno planiranje nove globalne ekonomije, one koja zadovoljava današnje potrebe, bez ugrožavanja perspektiva budućih generacija da zadovolje svoje potrebe, mijenjanjem načina kojim mi živimo. To će nam omogućiti svijet u kojem smo mi sastavni dio prirode, umjesto da budemo otuđeni od nje.

Literatura

- [1] Mladen Bodiroža "MEĐUNARODNA EKONOMIJA" Internacionalni univerzitet Travnik, Travnik 2012.
- [2] Rade Biočanin- Salko Ovhođaš "ZAGAĐIVAČI ŽIVOTNE SREDINE" Internacionalni univerzitet Travnik, Travnik 2011.
- [3] David Alen i David R. Shonnard "PROJEKTOVANJE HEMIJSKIH PROCESA SA SVIJEŠĆU O OKOLIŠU" Prirodno Matematički fakultet Sarajevo 2009.
- [4] Bataveljić Dragan –Vojvodić R. "SANITARNO-EKOLOŠKO ZAKONODAVSTVO I NADZOR" Visoko zdravstveno- sanitarna škola strukovnih studija „VISAN“ Beograd 2009.
- [5] Gaćanović Radoslav "SAVREMENI TERORIZAM" Grafomark, Beograd 1998.
- [6] Radičević P. "ŽIVOTNA SREDINA I RAZVOJ" Savezno ministarstvo za razvoj, nauku i životnu sredinu, Beograd, 1997
- [7] Internet izvori...